Judikatūras krājums

ĢENERĀLADVOKĀTA PEDRO KRUSA VILJALONA [*PEDRO CRUZ VILLALÓN*] SECINĀJUMI,
sniegti 2012. gada 24. maijā [1]

Lieta C-589/10

Janina Wencel
pret
Zakład Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku

(Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku (Polija) lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu)

Sociālais nodrošinājums — Regulas (EEK) Nr. 1408/71 7. pants un III pielikums — Polijā pirms pievienošanās piešķirta vecuma pensija — Savienības tiesību piemērojamība — Tāda nolīguma par sociālo nodrošinājumu piemērojamība, kurš noslēgts, kamēr Regula Nr. 1408/71 vēl nebija piemērojama — Persona, kurai ir divas pastāvīgās dzīvesvietas divās dalībvalstīs un piešķirtas tiesības uz vecuma pensiju vienā no tām un atraitnības pensiju otrā — Vienas no abām pensijām atņemšana un rīkojums atmaksāt nepamatoti saņemtos maksājumus — Divu dzīvesvietu esamības iespēja Regulas Nr. 1408/71 mērķiem

I – Ievads

1. Šajā lietā iesniedzējtiesa uzdod trīs jautājumus saistībā ar tiesvedību, kurā ir strīds par to, vai ir tiesisks kāds 2009. gada lēmums, ar kuru Polijas iestādes ir atņēmušas *Janina Wencel* viņai 1990. gadā piešķirto vecuma pensiju, lūdzot viņai atmaksāt pēdējos trīs gados saņemtos maksājumus. Ievērojot dažādos apstākļus un pamatojoties uz 1975. gadā Polijas un Vācijas Federatīvās Republikas starpā noslēgto starpvalstu nolīgumu, tika uzskatīts, ka par pensiju atbildīgs esot tikai Vācijas sociālais nodrošinājums.

2. *Sąd Apelacyjny* [Apelācijas tiesa] Tiesai vaicā, vai šis administratīvais lēmums (un Polijas tiesiskais regulējums, ar kuru tas pamatots) ir tiesisks, ievērojot Savienības tiesības, konkrēti Regulu (EEK) Nr. 1408/71 [2], kuras piemērojamība pamatlietā gan ir apšaubāma.

3. Ar šo lietu Tiesai tiek dota iespēja sniegt būtisku skaidrojumu par savu judikatūru sociālā nodrošinājuma jautājumos, kā arī par to, kā risināmas tās juridiskās problēmas, kuras bieži vien izriet no jauno dalībvalstu pievienošanās Eiropas Savienībai un pārejas tiesību normu piemērošanas tām.

1 — Oriģinālvaloda – spāņu.

2 — Padomes 1971. gada 14. jūnija Regula (EEK) Nr. 1408/71 par sociālā nodrošinājuma shēmu piemērošanu darbiniekiem, pašnodarbinātām personām un viņu ģimenes locekļiem, kas pārvietojas Kopienā (OV L 149, 2. lpp.; OV Īpašais izdevums latviešu valodā: 5. nod., 1. sēj., 35. lpp.), kurā vairākkārt izdarīti grozījumi (turpmāk tekstā – "Regula Nr. 1408/71").

II – Atbilstošās tiesību normas

A – *Regula Nr. 1408/71*

4. Atbilstoši ar Regulas Nr. 1408/71 1. panta h) punktam minētajā regulā termins "dzīvesvieta" nozīmē "pastāvīgo dzīvesvietu".

5. Lai arī šī Regula Nr. 1408/71 saskaņā ar tās 6. pantā teikto vispārīgi aizstāj starpvalstu nolīgumus par sociālo nodrošinājumu, noteiktos gadījumos tās 7. pantā ir paredzēti izņēmumi no šā noteikuma, paredzot, ka citu tiesību normu starpā joprojām piemēro "dažus noteikumus sociālā nodrošinājuma konvencijās, ko dalībvalstis noslēgušas pirms šīs regulas piemērošanas dienas, ar nosacījumu, ka šie noteikumi ir labvēlīgāki pabalstu saņēmējiem vai ka tie izriet no īpašiem vēsturiskiem apstākļiem un to darbības laiks ir ierobežots, ja šie noteikumi ir uzskaitīti III pielikumā" (7. panta 2. punkta c) apakšpunkts).

6. Minētās Regulas Nr. 1408/71 III pielikuma A daļas 19. punkta a) apakšpunktā ir minēta "1975. gada 9. oktobra Konvencija par nodrošinājumu vecuma un darba traumu gadījumos, ņemot vērā nosacījumus un piemērojumu, kas noteikts 27. panta 2. līdz 4. punktā 1990. gada 8. decembra Konvencijā par sociālo nodrošinājumu" [3].

7. Regulas Nr. 1408/71 10. panta 1. punktā ir noteikts, ka, "izņemot gadījumus, kad šajā regulā paredzēts citādi, invaliditātes, vecuma pabalstus vai naudas pabalstus apgādnieka zaudējuma gadījumā, pensijas par nelaimes gadījumu darbā vai arodslimību un apbedīšanas pabalstus, kas iegūti saskaņā ar vienas vai vairāku dalībvalstu tiesību aktiem, nevar nekādā veidā samazināt, pārveidot, apturēt, atsaukt vai konfiscēt tāda iemesla dēļ, ka to saņēmējs dzīvo citā dalībvalstī, kas nav tā dalībvalsts, kurā atrodas institūcija, kura ir atbildīga par to maksāšanu. [..]"

B – *Polijas tiesiskais regulējums*

8. Polijā vecuma un citas sociālā nodrošinājuma pensijas reglamentē *Ustawa z dnia 17.12.1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych* (1998. gada 17. decembra Likums par sociālās apdrošināšanas fonda pensijām) [4].

9. Šā Likuma par pensijām 114. panta 1. punktā ir noteikts, ka tiesības saņemt maksājumus vai to apmērs pēc ieinteresētās personas lūguma vai iestādes ierosmes ir jāpārskata, ja pēc lēmuma par maksājumiem stāšanās likumīgā spēkā tiek iesniegti jauni pierādījumi vai atklāti jau pirms lēmuma pieņemšanas pastāvējuši apstākļi, kas ietekmē tiesības saņemt maksājumus vai šo maksājumu apmēru.

10. Atbilstoši Likuma par pensijām 138. panta 1. un 2. punktam personai, kura maksājumus ir saņēmusi nepamatoti, ir pienākums tos atmaksāt. Par maksājumiem, kas saņemti nepamatoti, ir uzskatāmi maksājumi, kas samaksāti, lai gan pastāv apstākļi, kuru dēļ tiesības saņemt maksājumu pilnībā vai daļēji izbeidzas vai tiek atliktas vai maksājumu samaksa tiek pilnībā vai daļēji pārtraukta, ja vien saņēmējs ir ticis informēts par tiesību saņemt maksājumus neesamību.

3 — 1976. gada *Dz. U.* Nr. 16, 101. nodalījums; turpmāk tekstā – "1975. gada nolīgums".

4 — Konsolidētā redakcija: 2009. gada *Dz. U.* Nr. 153, 1227. nodalījums; turpmāk tekstā – "Likums par pensijām".

C – 1975. gada 9. oktobra nolīgums

11. Uz šo lietu attecināms arī jau iepriekš minētā Vācijas–Polijas 1975. gada 9. oktobra nolīguma 4. panta 1. punkts, kurā ir noteikts, ka "pensiju apdrošināšanas pensijas maksā tās valsts sociālā nodrošinājuma iestāde, kuras teritorijā dzīvo saņēmējs, saskaņā ar šai iestādei saistošajām tiesību normām". Nolīguma 4. panta 3. punktā ir noteikts: "tiesības uz pensiju [..] ir tikai tikmēr, kamēr attiecīgā persona dzīvo pensiju noteikušās sociālā nodrošinājuma iestādes valsts teritorijā [..]".

III – Pamatlieta un prejudiciālie jautājumi

12. Pamatlieta ir par 1930. gadā dzimušās Polijas pilsones *Janina Wencel*, kuras dzīvesvieta kopš 1975. gada bija reģistrēta vienlaikus gan Vācijā, gan Polijā, tiesībām saņemt vecuma pensiju. Vispirms būtu jāiztirzā šis pēdējais no minētajiem ar attiecīgās personas dzīvesvietu saistītajiem apstākļiem.

13. No vienas puses, *J. Wencel* dzīvesvieta bija reģistrēta Polijā, kur viņa laikā no 1984. gada 1. aprīļa līdz 1990. gada 31. oktobrim strādāja pie savas vedeklas par savu mazbērnu aprūpētāju. Šīs Polijā veiktās aroddarbības dēļ ar 1990. gada 24. oktobra lēmumu Polijas *Zakład Ubezpieczeń Społecznych* [Sociālā nodrošinājuma iestāde, turpmāk tekstā – "*ZUS*"] piešķīra *J. Wencel* tiesības no 1990. gada 1. jūlija saņemt šajā lietā aplūkoto vecuma pensiju par Polijā veikto apdrošināšanas iemaksu periodiem.

14. No otras puses, *J. Wencel* 1975. gadā Vācijas iestādēm bija lūgusi uzturēšanās atļauju, un no lietas materiāliem izriet, ka laikā no 1975. līdz 2010. gadam viņas dzīvesvieta ir bijusi reģistrēta Frankfurtē pie Mainas. *J. Wencel* vīrs uz šo Vācijas pilsētu bija pārcēlies 1975. gadā, tajā strādādams algotu darbu un dzīvodams līdz pat savai nāvei 2008. gadā. 1984. gadā Vācijas iestādes viņam piešķīra invaliditātes pensiju. Kopš 2008. gada 1. augusta *J. Wencel* no Vācijas sociālā nodrošinājuma iestādes saņem atraitnības pensiju. Pieteikumā šai pensijai viņa bija norādījusi adresi Frankfurtē.

15. Atbilstoši lietas dalībnieku teiktajam *J. Wencel* pašreiz dzīvo Polijā.

16. Uzzinājusi, ka *J. Wencel* dzīvesvietu bija reģistrējusi arī Vācijā, 2009. gadā *ZUS* viņai lūdza sniegt paskaidrojumu par viņas faktisko dzīvesvietu. 2009. gada 24. novembra vēstulē *J. Wencel* norādīja, ka kopš 1975. gada 25. augusta viņas pastāvīgā dzīvesvieta esot bijusi Vācijā, tomēr atvaļinājumus un brīvdienas viņa esot pavadījusi Polijā.

17. Pamatojoties uz šo paskaidrojumu, *ZUS* pieņēma divus lēmumus. Ar pirmo, 2009. gada 26. novembra, lēmumu tā atcēla savu agrāko 1990. gada 24. oktobra lēmumu, ar kuru *J. Wencel* bija atzītas tiesības uz minēto vecuma pensiju, un kopš 2009. gada 1. decembra pārtrauca izmaksāt minēto pensiju. Šis lēmums tika pamatots tikai ar to, ka, pēc *ZUS* domām, lai arī savā 1990. gada pensijas pieteikumā attiecīgā persona bija norādījusi kādu adresi Polijā, viņas vitālo interešu centrs un pastāvīgā dzīvesvieta kopš 1975. gada bija Vācijā. Tādēļ *ZUS* konstatēja, ka lemt par *J. Wencel* 1990. gadā iesniegto pieteikumu pensijas saņemšanai esot bijis nevis Polijas nodrošinājuma iestādes, bet gan atbilstoši 1975. gada 9. oktobra nolīguma 4. pantā noteiktajam – Vācijas sociālā nodrošinājuma iestādes ziņā. Noslēgumā *ZUS* konstatēja, ka pieteicējai nav tiesību saņemt Polijas sociālā nodrošinājuma sistēmas vecuma pensiju.

18. Otrajā, no iepriekš minētā lēmuma izrietošajā, 2009. gada 23. decembra, lēmumā *ZUS* prasīja *J. Wencel* atmaksāt pēdējos trīs gados, proti, laikā no 2006. gada 1. decembra līdz 2009. gada 30. novembrim nepamatoti saņemtās vecuma pensijas kopā ar atbilstošajiem procentiem.

19. *J. Wencel* abus lēmumus pārsūdzēja *Sąd Okręgowy – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku* (Bjalistokas rajona tiesu nama Darba un sociālā nodrošinājuma lietu tiesa), apgalvojot, ka *ZUS* tādējādi esot pārkāpusi Savienības tiesību normas par brīvu pārvietošanos un uzturēšanos un nepareizi interpretējusi tiesību normas par sociālā nodrošinājuma sistēmu koordinēšanu. Viņa norādīja, ka kopš 1975. gada viņa ir dzīvojusi gan Polijā, gan Vācijā un ka tagad viņai nevarot šā iemesla dēļ tikt atņemtas tiesības uz vecuma pensiju. Ar 2010. gada 15. septembra nolēmumu abas prasības tika noraidītas. *Sąd Okręgowy* uzskatīja, ka, lai arī prasītājas pastāvīgā dzīvesvieta bija reģistrēta gan Polijā, gan Vācijā, tomēr lielākoties viņa faktiski uzturējusies Vācijā, un tādēļ viņas vitālo interešu centram ir jābūt minētajā valstī.

20. Par šo spriedumu *J. Wencel* iesniedza apelācijas sūdzību *Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku* (Bjalistokas apelācijas tiesu nama Darba un sociālā nodrošinājuma lietu tiesa). Uzskatīdama, ka ir šaubas par to, kā interpretējams šajā lietā par piemērojamām uzskatītās Savienības tiesību normas, apelācijas tiesa apturēja tiesvedību attiecīgajā lietā un uzdeva šādus prejudiciālos jautājumus:

"1) Vai, ievērojot LESD 21. pantā un 20. panta 2. punktā noteikto principu par brīvu pārvietošanos un uzturēšanos Eiropas Savienības dalībvalstīs, Padomes 1971. gada 14. jūnija Regulas (EEK) Nr. 1408/71 par sociālā nodrošinājuma sistēmu piemērošanu darbiniekiem un viņu ģimenēm, kas pārvietojas Kopienā, 10. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka vecuma pabalsti naudā, tiesības uz kuriem ir iegūtas saskaņā ar kādas dalībvalsts tiesību normām, nedrīkst tikt samazināti, mainīti, atlikti, atcelti vai konfiscēti tādēļ, ka saņēmējs ir vienlaikus dzīvojis (tam ir bijušas divas vienlīdz nozīmīgas pastāvīgās dzīvesvietas) divās dalībvalstīs, viena no kurām nav valsts, kuras teritorijā atrodas vecuma pensiju maksājošā iestāde?

2) Vai LESD 21. pants un 20. panta 2. punkts, kā arī [..] Regulas Nr. 1408/71 10. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka tie liedz *Ustawa z dnia 17.12.1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych* (1998. gada 17. decembra Likums par sociālās apdrošināšanas fonda pensijām, 2009. gada *Dz. U.* Nr. 153, 1227. nodalījums, redakcijā ar grozījumiem) 114. panta 1. punktā saistībā ar 1975. gada 9. oktobra Vācijas Federatīvās Republikas un Polijas Tautas Republikas nolīguma par nodrošinājumu vecuma un darba traumu gadījumos (1976. gada *Dz. U.* Nr. 16, 101. nodalījums, redakcijā ar grozījumiem) 4. pantā esošo valsts tiesisko regulējumu piemērot tā, ka Polijas sociālā nodrošinājuma iestāde lietu pārskata un personai, kurai daudzus gadus vienlaikus bijušas divas pastāvīgās dzīvesvietas (divi vitālo interešu centri) divās valstīs, kas šobrīd ir Eiropas Savienības dalībvalstis, un kura līdz 2009. gadam nav iesniegusi ne pieteikumu par savas dzīvesvietas pārcelšanu uz kādu no šīm valstīm, ne arī attiecīgu paziņojumu par to, tiek atņemtas tiesības uz vecuma pensiju?

Ja atbilde ir noliedzoša:

3) Vai LESD 20. panta 2. punkts un 21. pants, kā arī [..] Regulas Nr. 1408/71 10. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka tie liedz *Ustawa z dnia 17.12.1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych* [..] 138. panta 1. un 2. punktā esošo valsts tiesisko regulējumu piemērot tā, ka Polijas sociālā nodrošinājuma iestāde drīkst prasīt personai, kurai no 1975. līdz 2009. gadam vienlaikus bijušas divas pastāvīgās dzīvesvietas (divi vitālo interešu centri) divās valstīs, kas šobrīd ir Eiropas Savienības dalībvalstis, atmaksāt pēdējos trīs gados saņemto vecuma pensiju, ja šo personu, nedz lemjot par pieteikumu pensijas piešķiršanai, nedz pēc tās piešķiršanas Polijas sociālā nodrošinājuma iestāde netika informējusi, ka viņai ir gan jāpaziņo par apstākli, ka viņai ir divas pastāvīgās dzīvesvietas divās valstīs, gan vai nu jāiesniedz pieteikums par sociālā nodrošinājuma iestādes, kuras kompetencē būtu lemt par pieteikumiem attiecībā uz vecuma pensiju, izvēli kādā no šīm valstīm, vai arī attiecīgi jāpaziņo par to?"

IV – Tiesvedība Tiesā

21. Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu Tiesas kancelejā ir reģistrēts 2010. gada 14. decembrī.

22. Rakstveida apsvērumus iesniedza *ZUS*, Polijas un Vācijas valdības un Komisija.

23. 2012. gada 1. martā rīkotajā tiesas sēdē mutvārdu apsvērumu izteikšanai piedalījās *ZUS*, Polijas Republikas, Vācijas Federatīvās Republikas un Komisijas pārstāvji.

V – Izvērtējums

24. Šajā lietā iesniedzējtiesa ir uzdevusi trīs jautājumus, kuros īsumā tiek vaicāts, vai persona, kura kopš 1975. gada ir dzīvojusi vienlaikus divās valstīs un kurai 1990. gadā vienā no tām ir piešķirta vecuma pensija, var pamatoties uz Savienības tiesībām, lai apstrīdētu tāda lēmuma tiesiskumu, ar kuru 19 gadus vēlāk viņai tiek atņemta minētā pensija un tiek atprasītas pēdējos trīs gados saņemtās summas.

25. No šo trīs jautājumu formulējuma redzams, ka tie ir balstīti uz virkni pieņēmumu, kuru patiesums dažkārt ir vēl apspriežams, un tāpēc to redakcija ir jāpārformulē, papildus izklāstot vēl kādus apsvērumus, kas, lai arī nebūdami īpaši prasīti lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu, manuprāt, palīdzēs sniegt pamatlietas izspriešanai vislietderīgāko un vispilnīgāko atbildi.

A – *Pirmais prejudiciālais jautājums*

1) Par divu dzīvesvietu esamības iespēju sociālā nodrošinājuma mērķiem

26. Pirmais jautājums izriet no faktiskā apstākļa, ka *J. Wencel* ir vienlaikus divas dzīvesvietas – Polijā un Vācijā, kuram iesniedzējtiesa šķiet vēlamies piešķirt zināmu juridisku nozīmi. Konkrēti tiek vaicāts, vai vecuma pensijas saņēmējam, kuram ir bijušas divas dzīvesvietas divās dalībvalstīs, "viena no kurām nav valsts, kuras teritorijā atrodas vecuma pensiju maksājošā iestāde", var piemērot Regulas Nr. 1408/71 10. pantā saistībā ar LESD 21. pantu un 20. panta 2. punktu paredzēto aizsardzību.

27. Tomēr, manuprāt, uzreiz jānorāda, ka sociālā nodrošinājuma mērķiem deklarēt divas dzīvesvietas divās dažādās dalībvalstīs nešķiet iespējami, ievērojot Regulas Nr. 1408/71 uzbūvi, nedz arī var tikt prasīts, ievērojot Līgumu.

28. Lielā daļā iepriekš minētajā Regulā Nr. 1408/71 ietverto sociālā nodrošinājuma sistēmu koordinēšanas noteikumu tiesību subjekta dzīvesvieta tiek izmantota kā "piesaistes punkts", lai noskaidrotu piemērojamos tiesību aktus vai atbildīgo iestādi. Tādējādi, piemēram, pēc dzīvesvietas nosakāmi piemērojamie sociālā nodrošinājuma tiesību akti gadījumā, ja persona strādā vairāku dalībvalstu teritorijā (Regulas Nr. 1408/71 14. panta 2. punkta b) apakšpunkts un 14.a panta 1. punkts) vai gadījumā, kad uz personu "vairs neattiecas kādas dalībvalsts tiesību akti, ja uz viņu nekļūst piemērojami citas dalībvalsts tiesību akti" (13. panta 2. punkta f) apakšpunkts). Tāpat dzīvesvietas kritērijs ļauj noteikt iestādi, kas atbildīga par, piemēram, uz iemaksām nebalstīto pabalstu maksāšanu (10.a panta 1. punkts).

29. Ja atzītu, ka divu dzīvesvietu esamības situācijai ir tiesiskas sekas, par nepiemērojamām tiktu padarītas šīs un daudzas citas Regulas Nr. 1408/71 normas un pārkāpts piemērojamo tiesību aktu vienotības princips, kas kopā ar vienlīdzības un iegūto vai iegūšanas stadijā esošo tiesību saglabāšanas principiem ir viens no pamatprincipiem, uz kuriem ir balstīts šis Savienības tiesiskais regulējums [5].

30. Saskaņā ar pastāvīgo šīs Tiesas judikatūru Regulas Nr. 1408/71 II sadaļas tiesību normas veido pilnīgu un vienveidīgu kolīzijnormu sistēmu, kuras mērķis ir Savienībā pārvietojošos darba ņēmējus piesaistīt kādas vienas dalībvalsts sociālajam nodrošinājumam, lai novērstu piemērojamo valsts tiesisko regulējumu pārklāšanos un no tā iespējami izrietošos sarežģījumus [6]. Tādējādi, sociālā nodrošinājuma mērķiem nosakot vienu vienīgu dzīvesvietu, ir iespējams novērst arī pabalstu pārklāšanos, kas ir aizliegta Regulā Nr. 1408/71 (12. pants).

31. Situācija, kurā atrodas *J. Wencel*, proti, kad personai ir vairāki vienlīdz svarīgi vitālo interešu centri vairākās dalībvalstīs, nebūt nav nekāds retums. Apzinoties šo apstākli, Savienības likumdevējs ir uzskaitījis faktorus, kas jāņem vērā, lai noteiktu personas dzīvesvietu, paskaidrojot, ka, lai arī minēto faktoru kopvērtējumā attiecīgo iestāžu starpā rastos domstarpības, noteicošā ir personas griba [7]. Tādēļ sociālā nodrošinājuma mērķiem vienas dzīvesvietas noteikšana vai nu atlases, vai, ja tas nav izdarīts, izvēles ceļā ir neizbēgama.

32. Turklāt uzskatu, ka tiesību norma, kurā ir noteikts pienākums sociālā nodrošinājuma mērķiem norādīt vienu vienīgu dzīvesvietu un liegts divām *de facto* dzīvesvietām piedēvēt tiesiskas sekas, tāpēc vien automātiski nav pretrunā iesniedzējtiesas norādītajiem LESD 20. un 21. pantam. Iztirzājamajā gadījumā, kā redzēsim turpinājumā, Polijas pensijas atņemšanai nebūtu jāliedz *J. Wencel* attiecīgo maksājumu lūgt Vācijas iestādēm. Tādēļ pienākums norādīt vienu dzīvesvietas valsti attiecīgajai persona principā nerada nelabvēlīgākas sekas, jo viņa turklāt Vācijā varētu lūgt summēt Polijā veikto apdrošināšanas iemaksu periodus.

33. Tādēļ uzskatu, ka uz šo pirmo prejudiciālo jautājumu būtu atbildams gluži vienkārši tādējādi, ka Regula Nr. 1408/71 liedz iespēju sociālā nodrošinājuma mērķiem deklarēt divas dzīvesvietas un ka tas nav pretrunā LESD 20. panta 2. punktam un 21. pantam.

2) Par Savienības tiesību, it īpaši Regulas Nr. 1408/71 10. panta, piemērojamību šajā lietā

34. Tomēr, lai iesniedzējtiesai sniegtu pamatlietas izspriešanas vajadzībām pēc iespējas lietderīgāku atbildi, pie iepriekš secinātā jāpaskaidro, ka tās jautājumā minētais Regulas Nr. 1408/71 10. pants aplūkojamajā gadījumā nav piemērojams. Proti, kā redzēsim turpinājumā, uz šo gadījumu Savienības tiesības gandrīz vispār neattiecas, jo a) tas būtībā ir reglamentēts starpvalstu nolīgumā; un b) turklāt šīs lietas apstākļi nav kvalificējami kā iepriekš minētajā 10. pantā paredzētais gadījums.

a) Vācijas–Polijas 1975. gada nolīguma piemērojamība

35. Ir skaidrs, ka 1990. gadā, kad *ZUS* piešķīra *J. Wencel* tiesības uz vecuma pensiju, Savienības tiesības, tostarp Regula Nr. 1408/71, Polijā nebija piemērojamas. Turpretim spēkā bija Vācijas–Polijas 1975. gada 9. oktobra nolīgums par nodrošinājumu vecuma un darba traumu gadījumos.

5 — Jaunās Eiropas Parlamenta un Padomes 2004. gada 29. aprīļa Regulas (EK) Nr. 883/2004 par sociālās nodrošināšanas sistēmu koordinēšanu (OV L 166, 1. lpp.; OV Īpašais izdevums latviešu valodā: 5. nod., 5. sēj., 72. lpp.) pamatā ir tie paši principi.

6 — Skat. it īpaši 1986. gada 10. jūlija spriedumu lietā 60/85 *Luijten* (*Recueil*, 2365. lpp.).

7 — Eiropas Parlamenta un Padomes 2009. gada 16. septembra Regulas (EK) Nr. 987/2009, ar ko nosaka īstenošanas kārtību Regulai Nr. 883/2004 (OV L 284, 1. lpp.), 11. pants.

36. Šis 1975. gada nolīgums pēc sava rakstura bija tā dēvētais pensiju "integrācijas" nolīgums, kurš tika noslēgts, lai atrisinātu problēmas, kuras sociālā nodrošinājuma jomā Vācijas Federatīvās Republikas un Polijas starpā bija radušās Pirmā un Otrā pasaules karu iznākumā notikušo teritoriālo izmaiņu un iedzīvotāju pārvietošanās dēļ[8]. Saskaņā ar minētā nolīguma 4. pantu pensijas maksā "tās valsts sociālā nodrošinājuma iestāde, kuras teritorijā dzīvo saņēmējs, saskaņā ar šai iestādei saistošajām tiesību normām", tiesības saņemt minēto pensiju zaudējot gadījumā, ja tiesību subjekts vairs nedzīvo pensiju noteikušās sociālā nodrošinājuma iestādes valsts teritorijā.

37. Kā norādījusi Vācijas valdība, toreizējā (1975. gada) politiskajā kontekstā nebija iespējams nedz uz pensijas eksportēšanas principu un izcelsmes valstī iegūto tiesību aizsardzību balstīts nolīgums, nedz arī parastas darba migrācijas fenomens. Īsi sakot, šajā īpatnējā kontekstā katra līdzēja valsts uzņēmās maksāt pensijas savā teritorijā dzīvojošajiem, tomēr apņemoties pensiju aprēķinā ņemt vērā periodus, kuros apdrošināšanas iemaksas ir veiktas otrā valstī[9].

38. Laikā, kad *J. Wencel* iesniedza pieteikumu vecuma pensijas saņemšanai, šis jautājums šķita esam tikai un vienīgi valsts iekšējā lieta: *ZUS* saskaņā ar Polijas tiesību aktiem bija piešķīrusi – un pēc tam maksāja – pensiju personai, kura bija strādājusi un veikusi apdrošināšanas iemaksas Polijā un nevienā brīdī nebija paziņojusi, ka viņas dzīvesvieta atrodas kur citviet, nevis Polijā. Tomēr domājams, ka gadījumā, ja 1990. gadā Polijas iestādes būtu konstatējušas, ka atbilstoši valsts tiesību aktos paredzētajiem kritērijiem noteiktā *J. Wencel* dzīvesvieta bija Vācijā, nevis Polijā, minēto pensiju viņai būtu atteikušas, jo atbilstoši ar Vācijas–Polijas 1975. gada nolīgumam iespējamo pensiju piešķirt bija Vācijas sociālā nodrošinājuma iestāžu ziņā: pensijas maksātājai būtu bijis jābūt Vācijas iestādei, un tās aprēķins būtu bijis jāveic saskaņā ar tolaik spēkā esošajiem Vācijas tiesību aktiem, lai arī ņemot vērā Polijā veikto apdrošināšanas iemaksu periodus.

39. Tādēļ var pavisam pamatoti uzskatīt, ka gadījumā, ja 1990. gadā *J. Wencel* dzīvesvieta bija Vācijā, viņa būtu varējusi lūgt Vācijas iestādēm savu vecuma pensiju, kuras aprēķinā būtu tikuši ņemti vērā gadi, kuros viņa veikusi apdrošināšanas iemaksas Polijā[10]. Turpretim ar 1975. gada nolīgumu nekādi nevarēja pamatot pieteikumu Polijas iestādēs.

40. Tieši uz šo kritēriju acīmredzot tika balstīti pamatlietā apstrīdētie lēmumi atņemt *J. Wencel* pensiju un atprasīt viņai trīs pēdējiem gadiem atbilstošās summas. Arī šie lēmumi, lai gan pieņemti pēc Polijas pievienošanās Eiropas Savienībai, ir pamatoti ar 1975. gada nolīgumu.

41. Proti, lai arī Regula Nr. 1408/71 Polijā bija piemērojama jau kopš tās pievienošanās Savienībai 2004. gadā, aizstājot dalībvalstu nolīgumus par sociālo nodrošinājumu (regulas 6. pants), tās 7. pantā no šā noteikuma ir paredzēti vairāki izņēmumi, viens no kuriem ir attiecināms uz šo gadījumu.

42. Tādējādi atbilstoši Regulas Nr. 1408/71 7. panta 2. punkta c) apakšpunktam, neskarot 6. pantā noteikto, joprojām vispārīgi piemēro "dažus noteikumus sociālā nodrošinājuma konvencijās, ko dalībvalstis noslēgušas pirms šīs regulas piemērošanas dienas, ar nosacījumu, ka šie noteikumi ir labvēlīgāki pabalstu saņēmējiem vai ka tie izriet no īpašiem vēsturiskiem apstākļiem un to darbības laiks ir ierobežots, ja šie noteikumi ir uzskaitīti III pielikumā".

8 — Tajā pašā kontekstā un atbilstoši tam pašam "integrācijas" principam Vācijā tika pieņemts *Fremdrentengesetz* (1958. gada 28. septembra Likums par tiesībām uz pensiju, kuras iegūst, veicot apdrošināšanas iemaksas ārvalstīs). Šajā ziņā skat. 2007. gada 18. decembra spriedumu apvienotajās lietās C-396/05, C-419/05 un C-450/05 *Habelt* u.c. (Krājums, I-11895. lpp., 101.–104. punkts).

9 — Šim kontekstam izmainoties, 1990. gadā abas valstis noslēdza jaunu nolīgumu, kurš tomēr šajā lietā nav piemērojams, jo saskaņā ar šā jaunā 1990. gada 8. decembra Nolīguma par sociālo nodrošinājumu 27. panta 2. punktu attiecībā uz personām, kuras dzīvesvietu mainījušas līdz 1990. gadam, joprojām piemērojams 1975. gada nolīgums.

10 — Tomēr jānorāda, ka saskaņā ar tiesas sēdē iesniegto informāciju ir visnotaļ iespējams, ka tādā gadījumā tiesības uz vecuma pensiju *J. Wencel* būtu bijušas tikai piecus gadus vēlāk, jo Vācijas tiesību aktos par pensijām, kas, lai arī neliedzot summēt apdrošināšanas iemaksu periodus, būtu bijuši jāpiemēro šajā gadījumā, bija noteikts, ka pensija ir piešķirama piecus gadus vēlāk nekā Polijā (65 gadu vecumā salīdzinājumā ar 60 gadu vecumu).

43. Tādējādi šajā c) apakšpunktā ir paredzēts izņēmuma kārtā piemērot regulas III pielikumā uzskaitītās nolīgumu par sociālo nodrošinājumu normas, kad tās ir labvēlīgākas tiesību subjektam vai gluži vienkārši izriet no īpašiem vēsturiskiem apstākļiem un to darbības laiks ir ierobežots.

44. Manuprāt, tā kā Vācijas–Polijas 1975. gada nolīgums ir skaidri vispārīgi norādīts minētā III pielikuma A daļas 19. punkta a) apakšpunktā [11], tas ir pieņemts īpašu iepriekš izklāstīto vēsturisko apstākļu dēļ un tā darbības laiks atbilstoši jau iepriekš minētajam 1990. gada nolīgumam ir ierobežots, jāuzskata, ka attiecībā uz šeit aplūkotajām vecuma pensijām tam beznosacījuma kārtā ir noteicošais spēks pār Regulu Nr. 1408/71, un nav jāpārbauda, vai piemērot gribētā tiesību norma ir vai nav saņēmējam izdevīgāka par no Savienības tiesībām izrietošo.

45. Judikatūra patiešām principā neliedz piemērot vienlaikus gan šā veida nolīgumus, gan Kopienu regulējumu, ciktāl tas vien ir iespējams. Tādējādi spriedumā lietā *Torrekens* [12] tika skaidri noteikts, ka tā dēvētā Regula Nr. 3 (kas bija Regulas Nr. 1408/71 priekšgājēja) bija joprojām piemērojama "tiktāl, ciktāl to piemērot neliedz nolīgumi" (21. punkts).

46. Otrkārt, spriedumā lietā *TNT Express Nederland* [13] saistībā ar Regulas (EK) Nr. 44/2001 [14] 71. pantu tika noteikts, ka Savienības tiesību normai, kurā ir dota priekšroka nolīguma piemērošanai, "nevar būt tāds saturs, kas būtu pretrunā likumdošanas, kuras daļa šī regula ir, pamatā esošajiem principiem", nedz "novest pie rezultāta, kas būtu mazāk labvēlīgs pareizas iekšējā tirgus darbības nodrošināšanai nekā tas, pie kā noved minētās regulas normas" (51. punkts).

47. Šī pati doma tāpat izriet arī no judikatūras, kurā noteikts, ka, lai arī vispārīgais noteikums par sociālā nodrošinājuma nolīgumu aizstāšanu ar Regulu Nr. 1408/71 pēc savas iedabas ir imperatīvs un tās 7. pantā un it īpaši tās III pielikumā paredzētās atkāpes pēc savas iedabas ir strikti ārkārtējas, tomēr Līguma brīvībām "ir pretrunā sociālā nodrošinājuma priekšrocību zaudējums, kas attiecīgajiem darba ņēmējiem rodas tādēļ, ka pēc Regulas Nr. 1408/71 stāšanās spēkā vairs nav piemērojamas divu vai vairāku dalībvalstu starpā noslēgtās konvencijas, kuras ir integrētas valstu tiesībās" [15].

48. Tomēr uzskatu, ka pārvietošanās brīvības šajā gadījumā tiek nodrošinātas šā vai tā. *ZUS* 2009. gadā konstatējot, ka pensijas maksātāja iestāde ir citā dalībvalstī, sociālā nodrošinājuma priekšrocību vai iegūto tiesību "zaudējums" *J. Wencel* nav nodarīts kaut vai tāpēc vien, ka tiesību saņemt Polijas pensiju nekad nav bijis. Nedz arī viņai principā ir radīta mazāk labvēlīga situācija, kas būtu varējusi kavēt viņas pārvietošanos Savienībā, jo līdz ar Polijas pensijas atņemšanu viņai nav liegtas tiesības to pieprasīt Vācijā.

49. Tādēļ 2009. gadā veiktajā 1990. gada lēmuma likumības pārbaudē bija piemērojams 1975. gada nolīgums. Jautājums par to, vai *ZUS* 1990. gada lēmums piešķirt Polijas pensiju bija vai nebija spēkā un, līdz ar to, vai 2009. gadā vajadzēja vai nevajadzēja to atcelt, nav lemjams saskaņā ar Savienības tiesībām. *ZUS* lēmuma likumība varētu tikt apšaubīta tikai tad, ja pierādītu, ka 1990. gadā *J. Wencel* pastāvīgā dzīvesvieta sociālā nodrošinājuma mērķiem bija Polijā, un arī tad – tikai pamatojoties uz 1975. gada nolīgumu un gan tajā, gan pašos Polijas tiesību aktos ietvertajiem noteikumiem par dzīvesvietas noteikšanu.

11 — Jāņem vērā, ka atšķirībā no citiem punktiem, kuros vienīgi tiek minētas kādas konkrētas citu nolīgumu normas, III pielikuma 19. punktā atsauce uz 1975. gada nolīgumu ir izdarīta kopumā.

12 — 1969. gada 7. maija spriedums lietā 28/68 (*Recueil*, 125. lpp.).

13 — 2010. gada 4. maija spriedums lietā C-533/08 (Krājums, I-4107. lpp.).

14 — Padomes 2000. gada 22. decembra Regula (EK) Nr. 44/2001 par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi civillietās un komerclietās (OV L 12, 1. lpp.; OV Īpašais izdevums latviešu valodā: 19. nod., 4. sēj., 42. lpp.).

15 — Spriedums apvienotajās lietās *Habelt* u.c., (minēts iepriekš, 118. un 119. punkts). Skat. arī 1991. gada 7. februāra spriedumu lietā C-227/89 *Rönfeldt* (*Recueil*, I-323. lpp.) un 2002. gada 5. februāra spriedumu lietā C-277/99 *Kaske* (*Recueil*, I-1261. lpp.). Judikatūrā tomēr ir precizēts, ka šis princips nav piemērojams strādājošajiem, kuri savas tiesības brīvi pārvietoties nav izmantojuši pirms regulas stāšanās spēkā (1995. gada 9. novembra spriedums lietā C-475/93 *Thévenon*, *Recueil*, I-3813. lpp.).

b) Regulas Nr. 1408/71 10. panta neattiecināmība uz šīs lietas apstākļiem

50. Turklāt, kā jau esmu norādījis, šīs lietas apstākļi nav paredzēti Regulas Nr. 1408/71 10. pantā, kurš ir piemērojams no pamatlietā esošajiem skaidri atšķirīgos apstākļos.

51. Saskaņā ar 10. pantā teikto tas aizsargā pret jebkuru neizdevīgākas situācijas radīšanu pensiju ziņā, kas varētu izrietēt no apstākļa, ka "saņēmējs dzīvo citā dalībvalstī, kas nav tā dalībvalsts, kurā atrodas institūcija, kas ir atbildīga par to maksāšanu". Taču atbilstoši iepriekš izklāstītajam šādas maksātāja iestādes atrašanās vietas atšķirtības no tiesību subjekta dzīvesvietas *J. Wencel* gadījumā nevarēja būt. 1975. gada nolīgumā šo dzīvesvietu noteica pensiju maksāt uzņēmusies valsts; tādēļ *J. Wencel* dzīvoja vai nu Vācijā, un šādā gadījumā maksātāja bija Vācijas iestāde, vai arī Polijā, tādā gadījumā pensijai esot Polijas iestāžu kompetencē. Turklāt, tā kā "divu dzīvesvietu" situācija, kā jau redzējām, Regulas Nr. 1408/71 kontekstā neiederas [16], strīdīgā situācija nekādi nevarētu būt paredzēta 10. pantā.

52. Šie faktiskie apstākļi galu galā ir atšķirīgi, un tādēļ šajā lietā Regulas Nr. 1408/71 10. pantā rodamā aizsardzība nav meklējama.

53. Papildinot visu iepriekš izklāstīto un lai sniegtu *Sąd Apelacyjny* lietderīgu atbildi, jāpiebilst, ka 10. pants varētu gan būt piemērojams jaunajā situācijā, kurā acīmredzot atrodas *J. Wencel*, kopš viņa pēc sava vīra nāves ir atgriezusies uz pastāvīgu dzīvi Polijā.

54. Šī iespējamā dzīvesvietas maiņa (kuras patiesu esamību katrā ziņā pārbaudīt ir valsts tiesas ziņā) tiešām neietekmētu *ZUS* 1990. gada lēmuma tiesiskumu, jo jautājums par to, kā jau esmu norādījis, tik un tā ir jāizvērtē 1975. gada nolīguma gaismā. Šajā ziņā jāatgādina, ka atbilstoši Regulas Nr. 1408/71 94. pantam minētā regula nerada nekādas tiesības attiecībā uz laiku pirms tās stāšanās spēkā attiecīgās dalībvalsts teritorijā. Šis noteikums ir saskanīgs ar tiesiskās noteiktības principu, kurš, kā apstiprināts judikatūrā, liedz regulu piemērot ar atpakaļejošu spēku, neatkarīgi no tā, vai šāda piemērošana varētu labvēlīgi vai nelabvēlīgi ietekmēt tiesību subjektu [17]. Tādēļ, pat ja 2009. gadā dzīvesvieta būtu tikusi pārcelta uz Poliju, *J. Wencel* pensijas maksātāja iestāde atbilstoši 1975. gada nolīgumam joprojām būtu Vācijas sociālais nodrošinājums. Šis apstāklis nevar ietekmēt nedz laikā, kad spēkā bijis tikai iepriekš minētais nolīgums, pieņemta lēmuma, nedz radušos tiesību tiesiskumu.

55. Tomēr vispāratzīts ir arī princips, ka, lai gan jaunā tiesību norma ir spēkā tikai nākotnē, tā, ja vien nav noteikts citādi, ir piemērojama arī agrākā likuma spēkā esamības laikā radušos situāciju tiesiskajām sekām nākotnē [18]. Tādēļ jāatzīst, ka Savienības tiesības patiešām varētu radīt kādas tiesiskas sekas saistībā ar šīs pensijas faktisku saņemšanu tagad Vācijā.

56. Kā jau esmu norādījis, 1975. gada nolīguma 4. panta 3. punktā ir noteikts, ka pensijas piešķir "tikmēr, kamēr attiecīgā persona dzīvo pensiju noteikušās sociālā nodrošinājuma iestādes valsts teritorijā". Tomēr līdz ar pievienošanos Savienībai dalībvalstīm ir jānodrošina, ka šī tiesību norma tiek piemērota, ievērojot Savienības tiesības. Tādēļ uzskatāms, ka, tā kā tiesību subjekts ir pārcēlies uz dzīvi Polijā pēc tam, kad minētā valsts pievienojusies Savienībai, šīs tiesības saņemt pensiju ir tikušas "eksportētas" atbilstoši Regulai Nr. 1408/71. Saskaņā ar nolīgumu, kas bija piemērojams tiesību rašanās brīdī, pensijas maksātāja joprojām būtu Vācijas iestāde, tomēr *J. Wencel* varētu savu vecuma pensiju lūgt Polijā un, iespējams, pamatoties arī uz to, ka "eksportējama" viņas Vācijā saņemamā atraitnības pensija.

16 — Ļoti iespējams, ka šajā lietā piemērojamajā 1975. gada nolīgumā konkrēti šajā ziņā ir ievērota tā pati loģika, kas ir Regulas Nr. 1408/71 pamatā. Lai arī riskēdams spriest par Tiesas kompetencē neietilpstošu jautājumu, manuprāt, ievērojot lietā iestājušos personu veikto nolīguma aprakstu, varu ar zināmu pārliecību apgalvot, ka šī divu dzīvesvietu tiesiskā situācija būtu vēl jo sarežģītāka, ja tas vispār ir iespējams, nolīguma pamatā esošajā kontekstā un apstākļos nekā Savienības tiesiskā regulējuma kontekstā, jo šajā tiesiskajā kontekstā dzīvesvieta acīmredzot ir vienīgais atbilstīgais kritērijs jeb piesaistes punkts.

17 — 2002. gada 18. aprīļa spriedums lietā C-290/00 *Duchon* (*Recueil*, I-3567. lpp., 21. punkts un tajā minētā judikatūra).

18 — Spriedums lietā *Duchon* (minēts iepriekš, 21. punkts un tajā minētā judikatūra).

57. Turklāt atgriešanās Polijā nekādi nevarētu radīt attiecīgajai personai nelabvēlīgāku situāciju. Šī situācija savukārt jau pilnībā ietilpst Regulas Nr. 1408/71, un it īpaši tās 10. panta, tvērumā, jo *J. Wencel* dzīvotu kādas no maksājošās iestādes atrašanās vietas (Vācija) atšķirīgas dalībvalsts (Polija) teritorijā. Šīs situācijas dēļ saskaņā ar iepriekš minētajā pantā teikto maksājumus nedrīkstētu nekādi samazināt, pārveidot, apturēt, atsaukt vai konfiscēt. Skaidrs, ka šī tiesību norma attiecas tikai uz pensijām, kas maksājamas kopš *J. Wencel* atgriešanās Polijā, nevis uz lēmumiem par agrāk maksājamām pensijām. Tādēļ šo pēdējo gadījumā būtu svarīgi noskaidrot brīdi, kad šī atgriešanās ir notikusi, lai varētu noteikt, vai ir likumīgs *ZUS* 2009. gada lēmums, ar kuru attiecīgajai personai ir atprasīti iepriekšējiem trīs gadiem atbilstošie maksājumi.

3) Secinājumi par pirmo prejudiciālo jautājumu

58. Secinu, ka, lai atbildētu uz pirmo prejudiciālo jautājumu, jau ievadā, pirmkārt, jānorāda, ka saistībā ar Regulu Nr. 1408/71 nav iespējams sociālā nodrošinājuma mērķiem deklarēt divas dzīvesvietas un ka šādas iespējas izslēgšana nav pretrunā LESD 20. panta 2. punktam un 21. pantam. Otrkārt, jānorāda, ka Savienības tiesības (konkrēti, Regula Nr. 1408/71) nav piemērojamas, lai novērtētu, vai ir tiesisks kāds 1990. gadā pieņemts lēmums par Polijas pensijas piešķiršanu, un ka Polijā strādājuša un apdrošināšanas iemaksas veikuša, bet savu dzīvesvietu pirms 1990. gada uz Vāciju pārcēluša Polijas pilsoņa tiesības saņemt pensiju tiek – atbilstoši Regulas Nr. 1408/71 7. panta 2. punkta c) apakšpunktā teiktajam – joprojām regulētas Vācijas–Polijas 1975. gada 9. oktobra Nolīgumā par nodrošinājumu vecuma un darba traumu gadījumos. Uz minēto situāciju nav attiecināms arī Regulas Nr. 1408/71 10. pants.

59. Taču, ja pensijas saņēmējs pēc Polijas pievienošanās Eiropas Savienībai būtu no jauna iekārtojies uz dzīvi minētajā valstī, šādas atgriešanās dēļ saskaņā ar Regulas Nr. 1408/71 10. pantu minētās tiesības saņemt pensiju nedrīkstētu nekādi samazināt, pārveidot, apturēt, atsaukt vai konfiscēt.

B – *Otrais un trešais prejudiciālais jautājums*

60. Ar savu otro un trešo prejudiciālo jautājumu, kuri ir jāiztirzā kopā, Polijas tiesa vaicā Tiesai, vai LESD 21. pants un 20. panta 2. punkts un Regulas Nr. 1408/71 10. pants aizliedz tādus lēmumus kā *ZUS* 2009. gadā pieņemtie, kuros ir atņemtas tiesības saņemt vecuma pensiju un uzdots atmaksāt pēdējiem trīs gadiem atbilstošās summas personai, kurai "daudzus gadus vienlaikus bijušas divas pastāvīgās dzīvesvietas (divi vitālo interešu centri) divās valstīs, kas šobrīd ir Eiropas Savienības dalībvalstis", un kura "līdz 2009. gadam nav iesniegusi ne pieteikumu par savas dzīvesvietas pārcelšanu uz kādu no šīm valstīm, ne arī attiecīgu paziņojumu par to", ņemot vērā, ka, nedz lemjot par pieteikumu pensijas piešķiršanai, nedz pēc tās piešķiršanas minēto personu "Polijas sociālā nodrošinājuma iestāde netika informējusi, ka viņai ir gan jāpaziņo par apstākli, ka viņai ir divas pastāvīgās dzīvesvietas divās valstīs, gan vai nu jāiesniedz pieteikums par sociālā nodrošinājuma iestādes, kuras kompetencē būtu lemt par pieteikumiem attiecībā uz vecuma pensiju, izvēli kādā no šīm valstīm, vai arī attiecīgi jāpaziņo par to".

61. Gluži tāpat kā pirmais jautājums, arī šie abi jautājumi ir balstīti uz pieņēmumu, ka divās dalībvalstīs esošu divu dzīvesvietu faktiskajai situācijai, iespējami, var tikt atzītas tiesiskas sekas. Izslēdzot šo divu dzīvesvietu iespējas pieņēmumu, nozīmes vairs nebūtu arī šiem abiem pēdējiem jautājumiem to pašreizējā redakcijā.

62. Tomēr, lai arī šajā ziņā iesniedzējtiesai varētu sniegt lietderīgu atbildi, uzskatu par vajadzīgu veikt kādu skaidrojumu, ievērojot tās izdarīto norādi uz *ZUS* un paša tiesību subjekta rīcību pensijas pieteikuma, piešķiršanas un saņemšanas laikā.

63. Atbilstoši iesniedzējtiesas lēmumā teiktajam *J. Wencel* neesot nekādi paziņojusi par savas dzīvesvietas maiņu, savukārt *ZUS* viņu neesot informējusi par vajadzību veikt šādu paziņošanu. *Sąd Apelacyjny* šķiet vēlamies norādīt, ka šie apstākļi varētu būt iespējami svarīgi, izvērtējot *ZUS* 2009. gada lēmumu tiesiskumu Savienības tiesību gaismā [19].

64. Proti, nemainot jautājumā par 1975. gada nolīguma piemērojamību šajā gadījumā iepriekš jau izklāstīto, Regula Nr. 1408/71 būtu izmantojama kā *ZUS* 2009. gada lēmuma tiesiskuma mēraukla attiecībā uz tā formas vai procesuālajiem aspektiem.

65. Tādējādi regulas 84.a pants par attiecībām starp iestādēm un tās piemērošanas subjektu lokā esošajām personām ir ņemams vērā, lai novērtētu, vai 2009. gada lēmuma pieņemšanā *ZUS* ir ievērojusi uzvedības normas, kas tai attiecībās ar *J. Wencel* bija jāievēro saskaņā ar šo tiesību normu, kura toreiz pilnīgi bija spēkā.

66. Tā kā minētajā 84.a pantā tiek reglamentēti tikai un vienīgi formālie aspekti attiecībās starp dalībvalsts sociālā nodrošinājuma iestādēm un regulas subjektu piemērošanas lokā esošajām personām un tas neattiecas uz 2009. gada lēmuma būtību, pret tā piemērojamību šajā gadījumā nekas nav iebilstams [20]. Konkrēti, nav iebilstams, ka Regulas Nr. 1408/71 priekšmets nav reglamentēt kārtību, kādā veicama nepamatoti saņemto maksājumu atmaksa. Minēto kārtību reglamentēt patiešām ir katras dalībvalsts ziņā, tomēr šajā regulējumā katrā ziņā ir jāievēro Savienības tiesības.

67. Īsumā sakot, 84.a panta 1. punktā iestādēm un regulas piemērošanas subjektu lokā esošajām personām ir noteikts savstarpējas informēšanas un sadarbības pienākums, kuru konkretizējot tiek noteikts, ka pirmās no tām "atbild uz visiem pieprasījumiem pieņemamā termiņā un šajā sakarā attiecīgajām personām sniedz visu informāciju, kas vajadzīga, lai tās varētu izmantot tiesības, kas tām piešķirtas saskaņā ar šo regulu", savukārt otrās "cik iespējams drīz informē kompetentās valsts un dzīvesvietas valsts iestādes par visām izmaiņām, kas saistītas ar viņu pašu vai viņa ģimeni un kas ietekmē viņu tiesības saņemt pabalstus saskaņā ar šo regulu".

68. Spriest par to, vai *ZUS* un *J. Wencel* ir izpildījušas šos sadarbības, informēšanas un labas pārvaldības pienākumus un cik lielā mērā iespējamas viņu pienākumu neizpildes gadījumā 2009. gada lēmums varētu būt atceļams, ir valsts tiesas ziņā.

69. Jautājumā par *J. Wencel* rīcību tāpat jāņem vērā, ka saskaņā ar šā paša panta 2. punktu attiecīgo valsts iestāžu informēšanas pienākuma neizpildes gadījumā saskaņā ar valsts tiesību aktiem var tikt veikti pasākumi. Taču šajā tiesību normā ir precizēts, ka šiem pasākumiem jābūt "samērīgiem", un tādēļ valsts tiesai ir jānovērtē, vai pensijas atņemšana un prasība atmaksāt nepamatoti saņemtās summas ir ar *J. Wencel* informēšanas pienākuma iespējamu neizpildi "samērīgs" pasākums.

70. Noslēgumā, uz otro un trešo jautājumu jāatbild, ka ikvienā lēmumā, ko Polijas sociālā nodrošinājuma iestādes pieņem pēc Polijas pievienošanās Eiropas Savienībai, ir jāievēro Regulas Nr. 1408/71 84.a pantā noteiktās formas prasības pat tad, ja šie lēmumi ir par tiesībām uz pensiju, kurām nav piemērojamas Savienības tiesības. Noteikt, vai šajā gadījumā minētās prasības nav izpildītas un kādas sekas tad var leģitīmi un samērīgi no šādas neizpildes izrietēt, ir kompetentās valsts tiesas ziņā.

19 — Tiesas sēdes gaitā tika norādīts arī uz to, kā kāds nesens Polijas Konstitucionālās tiesas 2012. gada 28. februārī (lietā K 5/11) pasludinātais spriedums varētu ietekmēt šā *ZUS* 2009. gada lēmuma tiesiskumu, ievērojot, ka šis lēmums tika pieņemts, pamatojoties uz Polijas Likuma par pensijām 114. panta 1. punktu. Minētajā spriedumā par Konstitūcijai neatbilstošu tika atzīta kāda cita šā likuma tiesību norma, proti, minētā 114. panta 1.a punkts, saskaņā ar kuru gadījumā, ja tiek konstatēts, ka iesniegtie pierādījumi nav bijuši pietiekams pamats, lai noteiktu attiecīgās tiesības vai maksājumu apmēru, lieta ir jāpārskata. Lai arī minētajā spriedumā nav kategoriski izslēgts, ka šā 1.a punkta atzīšana par neatbilstošu Konstitūcijai varētu kaut kā atsaukties uz 1. punktu (īpaši norādot uz abu starpā esošo ciešo saikni), šis jautājums katrā ziņā neietilpst šīs Tiesas kompetencē.

20 — Tiesai nekas neliedz spriest arī par šo jautājumu, jo atbilstoši pastāvīgajai judikatūrai tai var būt jāņem vērā Savienības tiesību normas, uz kurām valsts tiesa lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu nav atsaukusies. Skat. tostarp 2011. gada 8. decembra spriedumu lietā C-157/10 *Banco Bilbao Vizcaya Argentaria* (Krājums, I-13023. lpp., 19. punkts).

VI – Secinājumi

71. Tādēļ ierosinu Tiesai uz *Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku* (Polija) uzdotajiem prejudiciālajiem jautājumiem atbildēt šādi:

1) saistībā ar Padomes 1971. gada 14. jūnija Regulu (EEK) Nr. 1408/71 par sociālā nodrošinājuma shēmu piemērošanu darbiniekiem, pašnodarbinātām personām un viņu ģimenes locekļiem, kas pārvietojas Kopienā, nav iespējams sociālā nodrošinājuma mērķiem deklarēt divas dzīvesvietas. Šādas iespējas izslēgšana nav pretrunā LESD 20. panta 2. punktam un 21. pantam;

   Savienības tiesības (konkrēti, Regula Nr. 1408/71) nav piemērojamas, lai novērtētu, vai ir tiesisks kāds 1990. gadā pieņemts lēmums par Polijas pensijas piešķiršanu. Polijā strādājuša un apdrošināšanas iemaksas veikuša, bet savu dzīvesvietu pirms 1990. gada uz Vāciju pārcēluša Polijas pilsoņa tiesības saņemt pensiju tiek – atbilstoši Regulas Nr. 1408/71 7. panta 2. punkta c) apakšpunktā teiktajam – joprojām regulētas Vācijas–Polijas 1975. gada 9. oktobra Nolīgumā par nodrošinājumu vecuma un darba traumu gadījumos;

   uz minēto situāciju nav attiecināms arī Regulas Nr. 1408/71 10. pants. Taču, ja pensijas saņēmējs pēc Polijas pievienošanās Eiropas Savienībai būtu no jauna iekārtojies uz dzīvi minētajā valstī, šādas atgriešanās dēļ saskaņā ar Regulas Nr. 1408/71 10. pantu minētās tiesības saņemt pensiju nedrīkstētu nekādi samazināt, pārveidot, apturēt, atsaukt vai konfiscēt;

2) ikvienā lēmumā, ko Polijas sociālā nodrošinājuma iestādes pieņem pēc Polijas pievienošanās Eiropas Savienībai, ir jāievēro Regulas Nr. 1408/71 84.a pantā noteiktās formas prasības pat tad, ja šie lēmumi ir par tiesībām uz pensiju, kurām nav piemērojamas Savienības tiesības. Noteikt, vai šajā gadījumā minētās prasības nav izpildītas un kādas sekas tad var leģitīmi un samērīgi no šādas neizpildes izrietēt, ir kompetentās valsts tiesas ziņā.